

Opnieuw chantage met energie

AMID FALJAOUI

Iedereen dacht dat chantage met olie of gas tot het verleden behoorde. Iran heeft ons echter doen inzien dat dit wapen nog steeds bestaat. Ook door Rusland beseffen we dat wij enorm afhankelijk zijn. Een overzicht.

Zal er misschien, bij gebrek aan een nieuwe oorlog in de Perzische Golf, opnieuw gechan-teerd worden met olie als inzet? Je kan dit, tussen de regels door, afleiden uit de opmerkingen van de Iraanse president. Nu zijn land verwickeld is in een krachtmeting met Europa en de Verenigde Staten over het kern-programma, heeft hij duidelijk te kennen gegeven dat zijn land, het derde grootste olie-uitvoerende land ter wereld, de uitvoer wel eens drastisch zou kunnen verminderen of zelfs beëindigen. En om zijn uitspraken kracht bij te zetten, heeft de Iraanse Centrale Bank alle reserves in deviezen uit Europese banken weggehaald.

Dat is om de Westerse wereld aan te tonen dat een door-verwijzing naar de VN-Veiligheidsraad, die de Iraanse reserves als sanctie kan bevriezen, wel eens slecht zou kunnen uitdraaien. De regering in Teheran heeft niets te vrezen aangezien de kostbare deviezen al in veiligheid zijn gebracht.

Om de westerlingen te bedaren, werd hun duidelijk gemaakt dat als Iran geen olie meer uitvoert, de prijs van een vat ruwe olie nog zal stijgen. De aanval van gewapende militieën op Nigeriaanse olie-installaties heeft al schade aangebracht. Een nieuwe crisis op de oliemarkt wil men op dit moment dan ook te allen prijzen vermijden. Zeker aangezien de olie-uitvoerende landen nu al een maximum hoeveelheid pompen en een lager aanbod niet onmiddellijk gecompenseerd kan worden. De financiële markten hebben dit begrepen, aangezien de prijs van een vat

ruwe olie de historische prijs van 70 dollar uit augustus 2005 nadert.

Is de zaak dan al beklonken? Moeten wij een nieuwe prijsstijging zomaar aanvaarden, als geen oplossing wordt gevonden voor het Iraanse probleem? Moeten we toestaan dat Iran over een kernwapen beschikt in ruil voor een goedkoop vat ruwe olie? Gelukkig is het antwoord hierop nee, aangezien Iran hiermee tegen haar eigen kar rijdt. Waarom? Omdat de Iraanse inkomsten voor 80 % afhankelijk zijn van de olie-uitvoer. Als Iran dus olie als drukmiddel hanteert, zal de regering zichzelf in een moeilijke positie brengen – want hoewel iedereen afhankelijk is van olie, is de afhankelijkheid net iets groter aan de Iraanse zijde. In dat geval is het duidelijk dat de economische logica zich moet opdringen aan de politieke logica. Maar toch moeten we beseffen dat logica

niet altijd de bovenhand haalt in deze wereld, zeker niet in het Midden-Oosten.

OEKRAÏNE

In het debat over de energiechantage, speelt ook Rusland een rol. Iedereen weet dat Rusland en Oekraïne elkaar op het laatste nippertje gezichtsverlies hebben bespaard door *in extremis* een compromis te sluiten over de prijs van het Russische gas dat door Oekraïne wordt opgekocht. Rusland heeft de prijs van het gas dat aan Oekraïne wordt verkocht, verhoogd – maar minder dan voorzien – en Oekraïne kwam er ook goed vanaf, aangezien het Russische gas zal worden vermengd met ander, goedkoper gas uit Centraal-Azië. De gemiddelde kostprijs van 1 000 m³ gas zal dus relatief betaalbaar blijven voor de Oekraïners. Maar aan dit schijnbare win-winakkoord gaat toch een spelletje realpolitik vooraf. Rusland doet alsof het tegemoetkomt aan Oekraïne, terwijl Europa eigenlijk vrijwel de enige uitvoermarkt is.

De gasmaatschappij Gazprom, die onder invloed staat van het Kremlin, sloot liever een compromis dan het risico te lopen dat andere producenten haar marktaandeel zouden overnemen. Als de gastoevoer voor langere tijd was onderbroken, dan hadden de Europese klanten de hulp van andere leveranciers ingeroepen, zoals van Noorwegen of Nederland. Een andere verklaring voor dit

compromis, is dat Gazprom de energiechantage niet volledig kan uitspelen. In tegenstelling tot een autofabrikant of zelfs een onderneming zoals Exxon, hangt Gazprom af van gasleidingen om het gas te leveren. Deze gasleidingen lopen echter dwars door Oekraïne, waardoor Gazprom ook afhankelijk is van de goodwill van de Oekraïense overheid. Bovendien moet niemand zich illusies maken: als het Kremlin uiteindelijk een compromis heeft gesloten, dan is dat ook omdat Vladimir Poetin dit jaar voorzitter is van de G8. Vertaling: Vladimir Poetin had geen andere keuze dan zich snel uit deze hachelijke situatie te redden, tenzij hij aan de G8-partners de indruk wilde geven dat Rusland de kernwapens had vervangen door energiechantage!

In het Witte Huis is de discussie trouwens nog niet geluwd: moest Vladimir Poetin voorzitter worden van de G8 en in juli de volgende G8-bijeenkomst organiseren, of niet? De voorstanders zeggen dat het de beste manier is om de Russen te laten kennismaken met de genoegens van de democratie. In het kader van de G8 zal Vladimir Poetin namelijk een consensus moeten zoeken en bereiken, en dus een dialoog moeten voeren met de partners en niet met de vazallen. Jammer genoeg heeft het incident met Oekraïne aangetoond dat de Russen zich slechts in de beginfase van de democratie bevinden.

Maar de zaak had ook een positief staartje, want de Westerse

wereld werd wakker geschud: de westerlingen hebben begrepen dat het Russische energiebeleid een – te – sterke politieke connotatie heeft, en ze hebben daaruit hun conclusies getrokken. Vanaf nu moeten zij hun energiebronnen meer diversifiëren en opnieuw het kerndebat aangaan.

GEEN VOORUITZICHTEN

Maar zal dit werkelijk gebeuren? Slaat Europa de bal niet volledig mis wat betreft energie? Als je naar de Europese Commissie kijkt, zou je dat wel denken: de zaak Gazprom is er het laatste voorbeeld van en met de Siberische koudegolf is nog eens gebleken hoezeer de Europese Unie afhankelijk is van het Russische gas. Voor de deskundigen is dit natuurlijk niet nieuw: Gérard Mestrallet, bestuurder van Suez maar nu ook van Electrabel, schreeuwt al meer dan twee jaar van de daken dat Europa in gevaar is door de te sterke energetische afhankelijkheid. Maar deze noodkreet gaat verloren – de Europese Commissie lijkt enkel geïnteresseerd in de totstandbrenging van concurrentie binnen de energiesector, en niet in het risico van afhankelijkheid – het beste bewijs daarvan is een mededeling van de Commissie in november 2005. In dit officiële document staan slechts op de 15de bladzijde enkele – erg korte – regels over de zekerheid dat Europa wordt bevoorrad. Verder is de mededeling gewijd aan de totstandbrenging van meer con-

currentie. Er wordt niet verwezen naar Gazprom – of, wat daarmee gelijk staat, aan het feit dat Europa 90 % van het Russische gas koopt. Nochtans lijkt een dergelijke afhankelijkheid de eurocraten in Brussel niet te deren. Maar laten we recht door zee zijn: niet alleen de Commissie treft schuld. Dat zou al te gemakkelijk zijn. Ook de lidstaten zijn verantwoordelijk voor deze kortzichtigheid: al was het maar omdat de grote staten geen zin hadden om hun energiebeleid aan te kaarten bij de onderhandelingen.

Frankrijk en Duitsland bijvoorbeeld, delen een andere mening over kernenergie en stellen zich allebei terughoudend op om de markt open te stellen. Groot-Brittannië dacht lange tijd bespaard te zullen blijven van dit probleem door de ligging bij de Noordzee. Maar alles verandert: vanaf 2005 voert Londen opnieuw gas in. Dit feit kwam niet onder mediabelangstelling te staan, hoewel deskundigen het belangrijker vonden dan de herverkiezing van Tony Blair! Wat kunnen we hieruit opmaken? Aangezien elektri-

citeit niet kan worden opgeslagen, de opwarming van de aarde een belangrijke uitdaging is en dat, globaal gezien, energie aan de basis ligt van alle activiteiten, moeten we wel inzien dat energie geen alledaags goed is. Naast de concurrentie, die trouwens geen prijsverlaging tot gevolg had, is er ook de zekerheid dat we bevoorrad kunnen worden. En hierover wordt door de regeringen met geen woord gerept. Helaas.¶